

עיר	כניסה	יציאה	ר"ת
י-ם	17:23	18:14	18:55
ת"א	17:20	18:12	18:51
חיפה	17:20	18:12	18:52
ב"ש	17:22	18:14	18:54

תורת החכמים

גיליון שבועי להנחלת תורת רבותינו חכמי ספרד זיע"א

יוצא לאור על ידי מכון חכמי ספרד רח' הרב צבאן 9 נתיבות טל 077-5535280 | פקס 077-5535281 | מייל toratsfarad@gmail.com

פרשת כי תשא תשע"ח

גיליון
נ"ד

מחלוקת אהרן וחור בדין מסירות נפש בעשיית הענל

"וַיָּבִיאוּ אֶל אֶהָרֹן, וַיִּסַּח מִיָּדָם וַיַּצַּר אֹתוֹ בַּחֶרֶט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֶגְל מִסַּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלָה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָעֵלֹךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" (שמות לב ג-ד).

לִי (ופירש"י בפרוטה זו) על מנת שאתן לך מאתיים זו הרזי זו מקודשת, והוא יתן. ובגמ' נחלקו מאימתי מקודשת, לפי דעת רב הונא, מקודשת מיד ועליו לקיים את תנאו. ולפי רב יהודה, אינה מקודשת עד שיקיים את תנאו. **ועתה**, על פי האמור, מבאר רבינו את מחלוקתם של אהרן וחור באם מחוייבים למסור את נפשם על קדושת ה', שהנה במעמד הר סיני הקב"ה קידש את כנסת ישראל בזה שאמר להם את הדיברות, אך עדיין לא הושלמו הקידושין משום שחסרה להם קבלת הלוחות, ודומה לנידון של האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאתן לך מאתיים זו.

מבואר במדרש תנחומא (כי תשא טי - בהעלותך יד) שבזמן שעלה משה רבינו למרום להביא את התורה לישראל, הודיעם כי לאחר ארבעים יום ישוב וימסור להם את התורה, ולאחר ארבעים יום שראו שעדיין לא חזר משה, בא השטן והראה להם מיטתו של משה רבינו פורחת באוויר, וכשראו ישראל כך, רצו רשעי ישראל לעשות את העגל, מיד עמד חור וגער בהם והרגוהו, נקהלו על אהרן ואמרו לו (ס"ב) "קום עשה לנו אלהים אשר גלנו לפנינו כי זה משה האיש אשר העלנו מצרין מצרין לא ידענו מה יהיה לנו" ואם לא, כשם שהרגנו את חור כך אנו עושים לך.

והנה חור סבר כדעת רב הונא שהקידושין חלים מיד, ולכן כבר אחרי מעמד הר סיני שנאמרו להם עשרת הדיברות כבר הם מקודשים לה' ודינם כדין ישראל, למרות שעדיין לא קיבלו את הלוחות, ולכן חור סבר שחובה עליו למסור את נפשו ולכן גער בהם ומיאן לעשות את העגל אף שידע שיהרגוהו, שעי"ז יתקדש שמו יתברך בעיני כל ישראל. **ואילו** אהרן סבר כדעת רב יהודה שכל זמן שלא נשלמו הקידושין עדיין אינה מקודשת. ומאחר ואצל עם ישראל לא הושלמו הקידושין שהרי עדיין לא קיבלו את הלוחות, לכן נשאר דינם כדין בני נח שאינם מצווים למסור את נפשם על קידוש ה', ולכן לא מסר את נפשו על מעשה העגל.

ולכאורה יש להבין, כיצד אהרן הכהן יצר ועשה עגל מסיכה, והלא עבודה זרה היא אחת משלש עבירות חמורות שדינם ירג ואל יעבור (סנהדרין ע"ד), והיה לאהרן למסור את נפשו ולא לעשות את העגל, כמו שחור מסר את נפשו על קדושת שמו יתברך?

וביאר הגאון **רבי יצחק ברכה** (ראה אודותיו במדור הסמוך) בספרו **בירך יצחק**, בהקדים מה שדרשו רבותינו על הפסוק "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה לֶךְ אֶל הָעָם וְקַדְּשֶׁתָם" (שם י"ט, י"ז) זהו "קידושין" שבא הקב"ה כחתן במעמד הר סיני וקידש את עם ישראל.

והנה מובא בגמרא (סנהדרין ע"ד) ששאלו את רבי אמי, האם בן נח מצווה למסור את נפשו על קידוש ה', כגון אם כופין אותו לעבוד ע"ז, ונחלקו רש"י ותוספות בביאור מסקנת הגמ'. שלדעת רש"י דין זה נותר בספק ולא הוכרע לגבי מסירות נפש בפרהסיא, דהיינו כשיש שם עשרה אנשים מישראל, שבזה יש ספק אם חייב למסור את נפשו על קידוש ה', אבל אם זה בצינעא דהיינו שאין שם עשרה אנשים מישראל, ודאי שאינו מצווה למסור את נפשו. ודעת התוספות (בביאור השני) שהגמ' אכן פשטה את הספק שבן נח אינו מצווה למסור את נפשו על קידוש ה' כלל בין בצינעא ובין בפרהסיא.

ועדיין קשה שהרי לדעת רש"י הגמ' מצדדת שרק בצינעא אין בן נח מחוייב למסור את נפשו, אבל בפרהסיא בפני ישראל מחוייב למסור את נפשו, וא"כ לצד זה היה על אהרן למסור את נפשו?

ומבאר רבנו, שמאחר ובאותו הזמן עדיין לא קיבלו עם ישראל את הלוחות שהם ההשלמה לקידושין, ונשאר דינם כבני נח, ממילא אין כאן פרהסיא של ישראל (אלא פרהסיא של בני נח), ולכן אין לאהרן למסור את נפשו על קידוש השם בפניהם.

תולדותיהם של חכמים

הגאון רבי יצחק ברכה זצ"ל

נפטר ט"ז אדר תקל"ב

ספר בירך יצחק, דפוס ונייה

מיוחד היה רבי יצחק ברכה בין חכמי דורו, באשר לא מש מעולם מאהלה של תורה, ואפילו לצורך פרנסה, הגם שבאותם ימים היה הדחק מצוי ורבים מחכמי הדור עסקו במלאכה שעוה אחדות, מכל מקום הוא מיאן לעזוב את בית המדרש, עד ששייע ה' בעדו וזימן לו את הגביר אליהו סליווריה על שמו יש בית הכנסת בשכונת "מחנה יהודה" בירושלים.

כוחו נודע במיוחד בעוצם פילפולו וחיפיותו, עד שכל הדין הקשה בבית הדין, הובא לפניו, וידע לרדת לחקר האמת מפיקחותו ושכלו חזק.

ולמרות זאת, תשובותיו לא יצאו לאור, אלא נדפסו בחלקם יחד עם הספר "בית דינו של שלמה" (לנאדו), מלבד הספר "בירך יצחק" עה"ת שיצא לאור בשנת תשמ"א ע"י מכון הכתב. ספר זה (ממנו נלקח המאמר הסמוך), מלא בפלפולים וחקירות על התורה, בחריפות ובקיאיות.

הילולא דצדיקיא

יום שבת טז אדר

רבי **יצחק ברכה**, חאלב (מחנה) ושם מנו"כ, מנ"ס בירך יצחק דרושים עה"ת. תקל"ב
רבי **יוסף אסולין**, מרקש (מחנה) אלג'ר מנ"ס בני לוי דרושים וכוזי אלהים על שחיטה. תרס"ג
רבי **נסים ירחי**, ראב"ד העיר תוניס. י"פ מנ"ס עם מרדכי דרושים, אבי הראב"ד בירושלים רבי שמואל עזר.
רבי **מרדכי עזר**, מרקש (מחנה). י"פ מנ"ס עם מרדכי דרושים, אבי הראב"ד בירושלים רבי שמואל עזר.
רבי **אפרים שלום אנקאוור**, און'דה (מחנה). י"ג ושם מנו"כ מנ"ס ישיעות אשא עה"ת והש"ס. תשכ"ה

יום ראשון ז' אדר

רבי **פתחיה בירדוגו**, מקנס (מחנה) מנ"ס ש"ת נופת צופים, פיתוחי חותם על הש"ס. תקל"ף
רבי **סעדיה צמיה**, תונס (מחנה) מנ"ס סכף צרוף, דרושים. תרפ"ג
רבי **אברהם עזרי**, תימן, ת"א, מנ"ס אוהל מועד. תרצ"ה

יום שני י"ח אדר

רבי **חיים אלפסי**, תוניס, חיבר עם אביו רבי משה ואחיו רבי שלמה מנ"ס משא דרבותא על הש"ע. תקמ"ג
רבי **אושע מנחם די שיגורא**, ראב"ד אומיל (מחנה). י"ג מנ"ס מנ"ס את אה אמת עה"ת. תרי"א
רבי **רפאל מנחם חדאד**, ג'רבה, מנ"ס מנ"ס ופסי עה"ת. תשכ"א
רבי **כדור עזר**, ג'רבה, רב קהלת תורה וימים בבאר שבע. שם מנו"כ. מנ"ס גביעין צעיר ג'ה על הש"ס והש"ע. תשל"ה

יום שליש י"ט אדר

רבי **יהודה עזריאל**, פאס (מחנה) מנ"ס בית הנוזילי דרושים עה"ת. ש"פ
רבי **יצחק חדאד**, מנ"ס תולדות יצחק על הש"ס, קרני רא"ם על הש"ס והרא"ם וירע יצחק עה"ת. תקס"ו
רבי **אברהם תלואה**, נצ'יה (מחנה) מנ"ס מנחת אברהם עה"ת. תרפ"ד
רבי **שמעון יהושע חירארי**, נאבס (מחנה) תל אביב, חיבר י" ספרים. מנ"ס בבאר שבע. תשל"ה

יום רביעי כ' אדר

רבי **דוד מאגאר**, ירושלים, תלמיד הרש"ש, מנ"ס חסדי דוד על הקבלה. תקס"ו
רבי **יוסף אלפאנדי**, אב"ד בקושטא ושם מנו"כ, מנ"ס פורת יוסף פסקים. תרס"ג
רבי **אליהו מנשה**, חאלב, מנ"ס שפת אמת על הקבלה. תרפ"ב
רבי **יעיש קורייני**, ראב"ד מנועצ'יה (מחנה) מנ"ס מחנהי שמים עה"ת, סידור עם מונות האר"י ועוד. תרל"ז
רבי **יוסף כוג'ייני**, רב קהלת הברוכים בסמרקנד וב-ים, ומייסדי שכונת הברוכים מנו"כ בחד הוותים. תרפ"ד
רבי **שמעון עזריאל**, נאבס (מחנה) מנ"ס ויאמר שמואל עה"ת. תש"ט

יום חמישי כ"א אדר

רבי **לוי מאשארילא**, ראש ישיבה בסלונקי (מחנה) שם מנו"כ. נכד רבי לוי קוזין. תכ"ב
רבי **נחניה שאול**, סלונקי (מחנה) שם מנו"כ מנ"ס ש"ת מן שאול, נכד רבי נחניה טאיטצאק. תפ"ח
רבי **אברהם בן מוסא**, מחכמי הסוד בטישאן (מחנה) מנ"ס מנחת סוטה, שיה"ע על מסכת סוטה (מסע אליאס השני) ועוד. תצ"ג
רבי **יהודה בנן**, קושטא (מחנה) בן המתנה אפרים. ר"י דמסק אליעזר ואב"ד בירושלים. שם מנו"כ. תקכ"א
רבי **רפאל דוד בירדוגו**, מקנס (מחנה). תרע"ו

יום שישי כ"ב אדר

רבי **אלעזר הלוי בן טובי**, ירושלים, מנ"ס סקודת אלעזר על הש"ע. תרמ"ו
רבי **יצחק מנחם**, בגדד, מנ"ס אקים את יצחק וצלה רב עה"ת. תר"ף
רבי **חיים אלחנני**, טבריה מנ"ס מחזור חתמנו לחיים. תרפ"ז
רבי **יעקב חורי**, רבי רחמים השני, ג'רבה, מנ"ס בני יעקב לבושים. תרפ"ט
רבי **מאיר יונה**, רבה של מגדל העמק, מנ"ס ש"ת בית מאיר. תשד"ם

מעשי חכמים רבי אהרן הכהן

ראש ישיבת אלשרעבי בצנעא

בביתו של המארי נאספו ילדי החמד, מצטופפים על מחצלות הקש בחדר הלימודים. אהרן הקטן היה יושב שם לצד בני גילו וחזור עם המארי על האותיות והטעמים, על הפרשה ועל התרגום. בכל יום לעת צהריים, היתה אמה צוררת בטלית הגדולה שעל כתפו את ה"מצווה" - כיכר הלחם הטרייה שנועדה למלמד, והיתה חלק משכר הלימוד. מדי שבוע היה אבא מניח את צרור הכסף אצל המארי, ושומע על התקדמות בנו בלימודים. "ילד פיקח..." היה אומר המארי, טופח על ראשו של אהרן הקטן, "אוהב הוא ללמוד"

השנים חלפו ואהרן הקטן לא איכזב! לימוד התורה היה בבת עינו וכל חשקו, והוא נמשך אליה כמו צמא למים. כדי לרוות את הצמאון הזה, היה פוקד בקביעות את שיעוריו של גאון הדור, מארי חיים ב"ר יוסף קורח זצ"ל, שלמד ולימד בישיבת "בית אלשיך".

אוירת הלימוד בישיבה שאבה אליה את כל מי שרק דרך על מפתנה. זקנים עם צעירים ישבו והגו בחשק עצום בכתבים הקדושים, לעתים מתגודדים חברות חברות, לעתים יושבים ביוגות, וגם מקומם של אלו שהעדיפו לשנן בנעימה לבדם את לימודם - לא נפקד.

הבחור הצעיר מצא לו פינה בבית המדרש ומשם יצא לטוט בימה של תורה. אוירת הקדושה היתה לו סם חיים וללימוד המתוק היה טעם גן עדן שאפף את כולו והרים אותו מעלה מעלה, למעל קטנות היום יום, ומעל המצוק והבוז שהיו מנת חלקם של יהודי תימן.

לעת ערב אחר התפילה, החלה נהירה המונית אל הישיבה. שיעורו של מארי חיים התפרסם מפה לאונן ואיש לא רצה להפסיד את נועם אמריו! מכל רחבי העיר הגיעו הלומדים, משל היו מחלקים במקום מרגליות לכל דורש. גם בבקרים היה מארי חיים מוסר את שיעוריו הבהירים ב"יד החזקה" לרמב"ם, לימוד אותו החשיב עד מאוד. "שששש..." איך נשמע כאן משהו? "תהה יוסף. אחד הלומדים שהצטרף זה עתה לשיעור המפורסם, "אל דאגה!" הרגיע אותו הבחור שלצדו, "את מארי חיים שומעים היטב!"

ואמנם, דבורו הבהיר והברור חצה את אולם בית המדרש, ונשפך אל החצר, שם יכלו העומדים, אלו שמפאת הצפיפות לא הצליחו להיכנס פנימה, לשמוע אותו היטב! נהרה פשטה על פניו של יוסף, שעקב אחר הדברים בריכוז. מארי חיים קרא את הכתוב בגמרא, הסביר בפשטות ובבהירות את העניין, בכדי שהמון העם יבין את הדברים, ולאחר מכן החל חודר ומעמיק, מוביל עמו את תלמידי החכמים עד לסיכומה של ההלכה. רק מי שיעג ולמד, ודברי אלוקים חיים התבררו לו באורם הזורח, יכול להבין את המתקנות הקסומה שלוותה את אותם שיעורים, את הרצון לבוא אליהם שוב ושוב ולרוות מהם עד בלי די.

עם חלוף הימים הבחין מארי חיים קורח בנער טהור העיניים, ששואל כעניין ומשיב כהלכה ושוקד על תורתו שעות ארוכות. 'הנער הזה נועד לגדולות!' אמר אל לבו וקירב באהבה רבה את רבי אהרן, עד שזכה להיות לו לתלמיד-חבר. רבי אהרן הכהן לא הסתפק בלימוד בכניס (בית כנסת) ששכנה ב"כניס בית צאלח", דולה מתורת ראשי הישיבה, מארי שלום חבשוש ומארי שלום שמן זצ"ל. מפעם לפעם היה יוצא לשיעור חשוב או לאסיפת תלמידי חכמים, מקיים בגופו את הנאמר במסכת אבות: "הווי מתאבק בעפר רגליהם..."

רבי אהרן הכהן מדמויות ההוד של יהודי צנעא שבתנימן, למד תורה מפי מארי חיים קורח תלמידו הרבה בישיבת אלשרעבי. במשך חמישים שנה כיהן כליין, ואף כרב ראשי במשך חצי שנה, אך העדיף לשוב לתלמידיו והתפטר ממשורתו. לא נותרו ממנו חיבורים, ואת תולדותיו ליקט הרב צנעא שרעבי שליט"א.

יומא דנשמתא ל' שבט תרצ"ד

לדעת חכמה ומוסר

כי תשא את ראש בני ישראל לקדשים (ל.י.)

צריך האדם לדעת כי היצר הרע נטפל במיוחד לראשי העדה, ראשי בני ישראל. ולכן אמר "כי תשא", כי זה השם 'תשא' רומז ל"ס"מ כנודע מכתבי האר"י. והוא פועל במיוחד על ראש בני ישראל, כי שם מתאווה להחריב ולכלות, להחטיאם ולכלות מניינם.

והרוצה לדחותו מעליו מה יעשה, ישפיל גאונו וגאונו ואל ילך בדרכי תאוות גופו וסלסול שערו, לפי שזה הגורם לשליטתו. אלא ישתדל בכל כוחו לעשות עצמו עניו לשארית נשאר ובמקום 'ראשי' יהיה 'שאר', וזה יהיה לו לכפרת נפש לפני השי"ת, ויהיה במניין הצדיקים ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם.

כסף צורף לרבי סעדיה צפירה מתנעם שבתנימן, יומא דנשמתא ל' אדר תרצ"ג

מאצרותיהם של חכמי התורה

כי תשא את ראש בני ישראל לקדשים (ל.י.)

איתא בגמ' בבא בתרא (י.) אמר רבי אבהו אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע במה תרום קרן ישראל? אמר לו ב"כי תשא את ראש". יש להבין היאך תלויה הרמת קרן ישראל בפסוק זה?

ויראה לבאר ע"פ הגמ' בגיטין (י.) אמר רבי אבהו אמר "היו צְרִיָה לְרֵאשִׁי" (איכה א. ה) שכל המיצר לישראל נעשה ראש. וכתב מרן החיד"א (בפני ספא דוד) שהטעם לכן, משום שהנהגת ה' בבריאה היא שנותן לכל אדם כח בחירה, אך למלכים אין ה' נותן את בחירתו בידו, כמו שנא' במשלי (כא. א) "לֵב מֶלֶךְ בְּיַד ה' " ולא כל דבר שרוצה להנהיג במדינתו יוצא לפועל, אלא רק מה שה' רוצה נותן בלבבו שכן יעשה, ולכן כל אדם שמיצר לישראל שהרי בחירה בידו, מיד הקב"ה שמו לראש ונוטל ממנו את בחירתו כדי שלא יוכל לבחור להצב לעם ישראל.

וע"פ זה יש לבאר את דברי הגמ', "אמר משה לפני הקב"ה במה תרום קרן ישראל", ר"ל במה יינצלו ישראל מידי הגוים, ותרום קרנם שלא יעצרו אותם, אמר לו הקב"ה ב"כי תשא את ראש" דהיינו שיע"ה שהקב"ה לוקח את צרי ישראל ושמו בראשי המדינות, הרי הוא נוטל את כח בחירתם, ומבטל את פרי מחשבתם ועי"ה תרום קרן ישראל.

פרשת מודיע, לרב מודיע אסבענו.

ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם (לא. יד.)

פסוק זה נדרש במכילתא דרבי ישמעאל (כי תשא, פ"א) "רבי שמעון בן מנסיא אמר, הרי הוא אומר 'ושמרתם את השבת' כי קדש הוא לכם", לכך השבת מסורה, ואי אתם מסורים לשבת". והדרבי"ב.

ויראה לבאר בהקדים את דברי הגמ' בשבת (ס"ט) אמר רב הונא, היה מהלך במדבר ואינו יודע אימתי שבת, מונה ששה ימים ומשמר יום אחד, ואף ביום השביעי לחשבונו עשה בו מלאכה כדי פרנסתו הנצרכת לו לאותו היום, ומקדש בכניסתו ומבדיל ביציאתו. וכן נפסק בשו"ע (א"ח סי' שד"ט ס"א).

ועפ"י יש לפרש, שזוהו שאמר הקב"ה: "לכם השבת מסורה", דהיינו שמסור לכם יום קביעת השבת באופן ששכחתם מחמת אונס באיזה יום יחול השבת וכנ"ל, "ואי אתם מסורים לשבת", היינו שאע"פ שבים השבת שלפי חשבונכם אתם מקדשים ומבדילים בו, מ"מ יכולים לעשות מלאכה ביום זה מחמת הספק בשביל פרנסתכם הנצרכת לאותו יום.

מנחת אברהם, לרב אברהם הלאו, יומא דנשמתא ל' אדר תרפ"ד

ושמרו בני ישראל את השבת: ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו כהר סיני שני לחת העדת וגו' (לא. טו - יח.)

צריך להבין מה הטעם שהסמיך הכתוב עניין שמירת השבת לנתינת הלוחות? הנה ידוע היתה דבר מצוה (ב"מ קת) שאם אדם חפץ למכור את שדהו הרי זכות הקדימה בקנייתה היא של שכנו לשדה, לפני כל אדם אחר, אבל אם חפץ לקנותה שותפו של בעל השדה, הוא קודם לשכנו ומתבטל דין "בר מצוה" ככל שדק מרן השו"ע בחו"מ (ק"ה סעיף מ"ט).

עוד יש להקדים את דברי הגמ' (שבת פ"ח) כשנא הקב"ה לתת את התורה לעם ישראל, ביקשו המלאכים את התורה וטענתם מדין שהם קרובים לתורה ולהקב"ה, ויש להם דין "בר מצוה" והם קודמים.

וכדי למנוע את טענתם בא השי"ת והקדים

שמחת אבא, לרבי שמעון חזריא, יומא דנשמתא ל' אדר תשע"ה

מכון "חכמי ספרד" - בראשות הרב משה פרץ שליט"א רב ק"ק "לב אליהו" וראש ישיבה לצעירים מצוינים נתיבות

אלפי ספרים של חכמינו הספרדים יוע"א לא הודפסו שוב זה מאות בשנים, וחלקם אף נותרו עדיין בכתבי יד ואין להם גואל עד שכמעט נשתכחה תורתם וחכמתם. בחסדי ה' המורבים הקמנו ספריה גדולה, ויחידה מסוגה בעולם, המכילה יותר מ-3,000 ספרים עה"ת מחכמי ספרד, חלקם בכתבי יד נדירים.

וכעת אנו עמלים לברר מקחן של צדיקים ולהוציא לאור תעלומה, מאוצרות חידושיהם המיוחדים ומעשיהם המופלאים

בסדרת ספרים מורחבת על חמשה חומשי תורה, ועליו ליקוט יהודי מאוני וחכמי משה, תורה מפוראה אשר לא נראה כמותה!

זכותם של החכמים זיע"א תעמוד לכל התורמים והמסייעים שיצליחו בכל מעשי ידיהם בבריאות ונחת, באריכות ימים ושנים, בטוב ובנעימים, אמן.

לתרומות והקדשת הגיליונות הבאים, לקבלת הגיליון בדוא"ל, למשלוח חידושי תורה, עובדות, ספרים, תמונות ומסמכים ניתן ליצור קשר

רחוב בצאן 9 ת.ד. 516 נתיבות. טל: 077-553-5280 פקס: 077-5535281 toratsfarad@gmail.com עמותת חכמת שלמה, בנק הפועלים 335481 סניף 556

עכשוו אפטר לתרום לגיליון

תשורת החכמים

בעמדות של

"נדרים פלוס"